

บทที่ 2

ผลงานวิจัย และงานเขียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ความรู้และความสนใจของชาวนาเกี่ยวกับการผลิตตามระบบ Good Agricultural Practice (GAP)” ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลทั่วไป จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และความสนใจของชาวนาต่อการผลิตของระบบ GAP เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับสิ่งใหม่

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับชาวนา

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับข้าว

1.4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

1.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับสิ่งใหม่ (The Diffusion of Innovation Theory)

Everett M. Rogers เสนอว่าการรับสิ่งใหม่หรือการรับของใหม่ (Innovation) มีความหมายครอบคลุมถึงในด้านที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีและที่ไม่ใช้วัตถุอันได้แก่ความรู้สึนึกคิดทัศนคติและอุดมการณ์ ในชุมชนหนึ่ง ๆ จะมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องมีแหล่งที่มาอยู่ 3 ประการ คือ (ชนีวรรณ ศรีวิเศษ, 2543, น. 31)

1.1.1 การค้นพบ (Discovery) คือการที่ชาวบ้านได้ค้นพบทรัพยากรหรือการค้นพบพืชผลทางเกษตรสมัยใหม่ ทำให้ชาวบ้านได้เปลี่ยนอาชีพหรือมีรายได้ดีกว่าเดิม เช่น การค้นพบพืชพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ทำให้ประชาชนได้หันมาทำการเพาะปลูกพืชพันธุ์ใหม่ ประชาชนก็มีรายได้สูงขึ้น

1.1.2 การคิดค้นประดิษฐ์ (Invention) คือการที่มีผู้คิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นและมีประโยชน์ต่อชุมชน ประชาชนก็จะหันมารับสิ่งใหม่ ๆ นั้นมาใช้กันมากขึ้นเรื่อย ๆ

1.1.3 การแพร่กระจาย (Diffusion) คือการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ จากสังคมอื่นหรือสังคมภายนอก เรียกได้ว่าเป็นการแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง เช่น การที่ชาวนาได้รับความรู้เทคนิคใหม่ ๆ ในการทำการเกษตรก็ได้รับจากเทคนิคทางประเทศตะวันตก

ทั้งนี้กระบวนการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มี 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนการทราบข่าว (Awareness) เป็นขั้นที่สมาชิกได้ทราบว่าสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น แหล่งที่ได้ข่าวจะมาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน พ่อค้าและสื่อมวลชนต่าง ๆ

2) ขั้นของความสนใจในรายละเอียด (Interest) เป็นขั้นที่ผู้ที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ ได้สนใจรายละเอียดอย่างมากและคิดว่าสิ่งใหม่นี้คงจะเป็นประโยชน์ จึงได้เข้าไปศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใหม่นั้น

3) ขั้นของการประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นของการตัดสินใจหรือหัวเลี้ยวหัวต่อในการคิดว่าสิ่งใหม่นั้นดีแค่ไหนเพียงใด มีอะไรเป็นผลดีและผลเสียบ้าง

4) ขั้นการยอมรับ (Adoption) เป็นขั้นที่ตัดสินใจว่าจะยอมรับสิ่งใหม่หรือไม่มีการประเมินผลมาก่อนแล้วตกลงใจว่าจะยอมรับหรือไม่ ระยะเวลาอาจจะต้องใช้เวลาบ้างในการที่จะรับสิ่งใหม่ สำหรับอัตราการยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งหมายถึงสมาชิกในสังคมจะยอมรับสิ่งใหม่ช้าหรือเร็วตามกระบวนการข้างต้นนั้น มีส่วนประกอบที่จะต้องพิจารณา 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

4.1) ลักษณะของสิ่งใหม่ หมายความว่าถึงลักษณะที่สิ่งใหม่ได้นำไปสู่สังคมนั้น มีผลต่อการยอมรับสิ่งใหม่โดยขึ้นอยู่กับ

- ต้นทุน (Cost)
- ความยุ่งยากในการใช้ (Complexity)
- การเข้ากันได้ (Compatibility) กับสภาพของสังคมนั้น ๆ
- ประโยชน์ที่จะเห็นได้โดยง่าย (Utility)
- การกระจาย (Communicability) เข้าไปสู่สังคมได้มากเพียงใด

4.2) ลักษณะของประชากรในสังคม หมายถึงความแตกต่างของบุคคลที่อยู่ในกระบวนการของการยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มคือ

- ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ (Innovators)
- ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่เร็ว (Early Adopters)

- ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ปานกลาง (Early Majority)
- ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้า (Late Majority)
- ผู้ที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้าที่สุด (Laggards)

อนึ่งลักษณะของประชากรที่มีกายอมรับสิ่งใหม่แตกต่างกันนั้นยังมีตัวแปร ซึ่งในกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ยังมีความแตกต่างกันในด้านอายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นผู้ชำนาญงาน ความเป็นผู้ที่ติดต่อกับโลกภายนอก ความเป็นผู้นำ ฯลฯ

5) ขั้นตอนของการทดลอง (Trial) เป็นขั้นที่สำคัญที่ได้ตัดสินใจลงไปว่าจะพิจารณาทดลองถ้าได้ผลดีก็จะได้นำไปปฏิบัติจริง ๆ ต่อไป

ดังนั้นแนวคิดการรับสิ่งใหม่จะต้องมีการค้นพบ การคิดค้นประดิษฐ์ การแพร่กระจาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจต่อการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามา ก่อให้เกิดความชำนาญและการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และตัวบุคคลนั้น ๆ

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับชาวนา

พระยาอนุমানราชชน (อ้างถึงใน สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ, 2538, น. 49) เสนอว่าชาวนาผลิตโดยอาศัยเทคโนโลยีพื้นบ้าน ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ จำนวนประชากรยังเบาบาง ชาวนาส่วนใหญ่ยังทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน แลกเปลี่ยน และการค้าขายเล็กน้อยกับชุมชนใกล้เคียง จึงเป็นสังคมชาวนาในยุคการผลิตเพื่อยังชีพ Josh Rosen (อ้างถึงใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2541, น. 14) ชาวนาถือเป็นชนพื้นเมืองที่อยู่ในชนบท เป็นผู้ผลิตอาหารนำไปเลี้ยงคนในเมือง หน่วยพื้นฐานขององค์การทางสังคมคือ ที่นาที่ครอบครัวทำการเพาะปลูก โดยใช้แรงงานของคนภายในครอบครัวหรือภายนอกตามความจำเป็น บางฤดู ผลผลิตส่วนใหญ่มักใช้บริโภคโดยตรงภายในครอบครัวหรือไม่ก็จ่ายค่าแรงตามประเพณีจำเป็น

ชาวนาคือ ประชาชนธรรมดา ที่มักไร้ศบรรดาศักดิ์ใด ๆ ในสังคมที่ดำรงชีวิตและยังชีพตัวเองด้วยการทำนา มีระบบเศรษฐกิจของตัวเองจากการทำเกษตรแบบยังชีพ เลี้ยงชีพตัวเองเป็นหลัก อยู่รอดในสังคมโดยการปลูกข้าวเป็นหลัก และหากเปรียบว่าสังคมมนุษย์ คือระบบนิเวศ (Ecosystem) ขนาดใหญ่ ชาวนาก็เปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตสีเขียวที่ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต (Producer) (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพีไล เลิศวิชา, 2547, น. 21)

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า อาชีพชาวนาเป็นอาชีพแรกในสังคมทุกประเทศ โดยเฉพาะสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอาชีพการทำนาเป็นอาชีพที่เคียงคู่กับประเทศมาโดย

ตลอดชีวิตของคนไทย และคนไทยให้ความสำคัญกับชาวนาเปรียบประหนึ่งว่า ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ ชาวนาถือเป็นแรงงานหลักและอาชีพแรกของคนไทยที่ปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงคนในครอบครัวและคนในประเทศได้บริโภค เพราะคนในประเทศไทยส่วนใหญ่บริโภคข้าวเป็นหลัก และสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นอีกมาก และประเทศไทยก็มีพื้นที่ สภาพภูมิอากาศที่สามารถเพาะปลูกข้าวได้ จนถือได้ว่าชาวนาเป็นอาชีพที่ทำให้มีการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในประเทศไทยระดับต้น ๆ

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับข้าว

ข้าว เป็นพืชล้มลุกตระกูลหญ้าที่สามารถกินเมล็ดได้ ถือเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว เช่นเดียวกับหญ้าต้นข้าวมีลักษณะภายนอกบางอย่าง เช่น ใบ กาบใบ ลำต้น และรากคล้ายต้นหญ้า

พันธุ์ข้าวที่มนุษย์เพาะปลูกในปัจจุบันพัฒนามาจากข้าวป่าในตระกูล *Oryza gramineae* สันนิษฐานว่า พืชสกุล *Oryza* มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นของทวีป Gondwanaland ก่อนผืนดินจะเคลื่อนตัวและเคลื่อนออกจากกันเป็นทวีปต่าง ๆ เมื่อ 230-600 ล้านปีมาแล้ว จากนั้นกระจายจากเขตร้อนชื้นของแอฟริกา เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ออสเตรเลีย อเมริกากลางและใต้

ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเลถึง 2,500 เมตร หรือมากกว่า ทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ทั้งในที่ราบลุ่มจนถึงที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 53 องศาเหนือถึง 35 องศาใต้ มนุษย์ได้คัดเลือกข้าวป่าชนิดต่าง ๆ ตามความต้องการของตน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ มีการผสมพันธุ์ข้ามระหว่างข้าวที่ปลูกกับวัชพืชที่เกี่ยวข้อง เกิดข้าวพื้นเมืองมากมายหลายสายพันธุ์ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตสูง ปลูกได้ตลอดปี ก่อให้เกิดพันธุ์ข้าวปลูกที่เรียกว่า ข้าวลูกผสมซึ่งมีปริมาณ 120,000 พันธุ์ทั่วโลก ข้าวที่ปลูกในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ข้าวแอฟริกาและข้าวเอเชีย

ข้าวแอฟริกา (*Oryza glaberrima*) แพร่กระจายอยู่เฉพาะบริเวณเขตร้อนของแอฟริกาเท่านั้น สันนิษฐานว่าข้าวแอฟริกาอาจเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสตศักราช

ข้าวเอเชีย เป็นข้าวลูกผสม เกิดจาก *Oryza sativa* กับข้าวป่า มีถิ่นกำเนิดบริเวณประเทศอินเดีย บังคลาเทศ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อินเดีย ตอนเหนือของบังคลาเทศ บริเวณดินแดนสามเหลี่ยมระหว่างพม่า ไทย ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ (มูลนิธิข้าวไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2551)

ข้าวที่นิยมบริโภคมีอยู่ 2 สปีชีส์ใหญ่ ๆ คือ

- 1) *Oryza glaberrima* ปลูกเฉพาะในเขตร้อนของแอฟริกาเท่านั้น
- 2) *Oryza sativa* ปลูกทั่วไปทุกประเทศ ข้าวชนิด *Oryza sativa* ยังแยกออกได้เป็น
 - 2.1) *Indica* มีปลูกมากในเขตร้อน
 - 2.2) *Japonica* มีปลูกมากในเขตอบอุ่น
 - 2.3) *Javanica* ข้าวชวาปลูกในอินโดนีเซีย

ข้าวที่ปลูกในประเทศไทยเป็นข้าว *Indica* แบ่งออกเป็นข้าวเจ้าและข้าวเหนียว นอกจากนี้ ข้าวยังได้ถูกมนุษย์คัดสรรและปรับปรุงพันธุ์มาโดยตลอดตั้งแต่มีประวัติศาสตร์การเพาะปลูก ข้าวในปัจจุบันจึงมีหลายหลายพันธุ์ทั่วโลกที่ให้รสชาติและประโยชน์ใช้สอยต่างกันไป พันธุ์ข้าวที่มีชื่อเสียงระดับโลกของไทย คือ ข้าวหอมมะลิ

ลักษณะทั่วไป

ลักษณะที่สำคัญของข้าวแบ่งออกได้เป็นลักษณะที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและลักษณะที่เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ ดังนี้

ลักษณะที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโต

ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของต้นข้าว ได้แก่ ราก ลำต้น และใบ

- ราก รากเป็นส่วนที่อยู่ใต้ผิวดิน ใช้ยึดลำต้นกับดินเพื่อไม่ให้ต้นล้ม แต่บางครั้งก็มีรากพิเศษเกิดขึ้นที่ข้อซึ่งอยู่เหนือพื้นดินด้วย ต้นข้าวไม่มีรากแก้ว แต่มีรากฝอยแตกแขนงกระจายแตกแขนงอยู่ใต้ผิวดิน

- ลำต้น มีลักษณะเป็นโพรงตรงกลางและแบ่งออกเป็นปล้อง ๆ โดยมีข้อกั้นระหว่างปล้อง ความยาวของปล้องนั้นแตกต่างกัน จำนวนปล้องจะเท่ากับจำนวนใบของต้นข้าว ปกติมีประมาณ 20-25 ปล้อง

- ใบ ต้นข้าวมีใบไว้สำหรับสังเคราะห์แสง เพื่อเปลี่ยนแร่ธาตุ อาหาร น้ำ และคาร์บอนไดออกไซด์ให้เป็นแป้ง เพื่อใช้ในการเจริญเติบโตและสร้างเมล็ดของต้นข้าว ใบประกอบด้วย กาบใบและแผ่นใบ

ลักษณะที่เกี่ยวกับการขยายพันธุ์

ต้นข้าวขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดซึ่งเกิดจากการผสมระหว่างเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย ลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ ได้แก่ รวง ดอกข้าวและเมล็ดข้าว

- รวงหรือรวงข้าว (panicle) หมายถึง ช่อดอกของข้าว (inflorescence) ซึ่งเกิดขึ้น

ที่ข้อของปล้องอันสุดท้ายของต้นข้าว ระยะระหว่างข้ออันบนของปล้องอันสุดท้ายกับข้อต่อของใบธง เรียกว่า คอรวง

- ดอกข้าว หมายถึง ส่วนที่เกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียสำหรับผสมพันธุ์ ดอกข้าวประกอบด้วยเปลือกนอกใหญ่สองแผ่นประสานกัน เพื่อห่อหุ้มส่วนที่อยู่ภายในไว้ เปลือกนอกใหญ่แผ่นนอก เรียกว่า เลมมา (lemma) ส่วนเปลือกนอกใหญ่แผ่นใน เรียกว่า พาเลีย (palea) ทั้งสองเปลือกนี้ ภายนอกของมันอาจมีขนหรือไม่มีขนก็ได้

- เมล็ดข้าว หมายถึง ส่วนที่เป็นแป้งที่เรียกว่า เอ็นโดสเปิร์ม (endosperm) และส่วนที่เป็นคัพภะ ซึ่งห่อหุ้มไว้โดยเปลือกนอกใหญ่สองแผ่น เอ็นโดสเปิร์มเป็นแป้งที่เราบริโภค คัพภะเป็นส่วนที่มีชีวิตและงอกออกมาเป็นต้นข้าวเมื่อเอาไปเพาะต้นข้าวที่กำลังออกรวง

ประเภทของข้าว

แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ข้าวเจ้า และ ข้าวเหนียว ซึ่งมีลักษณะเหมือนกันเกือบทุกอย่างแต่ต่างกันตรงที่เนื้อแข็งในเมล็ด เมล็ดข้าวเจ้าประกอบด้วยแป้งอมิโลส (Amylose) ประมาณร้อยละ 15-30 เมล็ดข้าวเหนียวประกอบด้วยแป้งอมิโลเพคติน (Amylopectin) เป็นส่วนใหญ่และมีแป้งอมิโลส (Amylose) ประมาณร้อยละ 5-7 (วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, 2551)

1.4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดปรัชญาการพัฒนาการเกษตรบนพื้นฐานของหลักการที่มีจุดมุ่งหมายยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centered) ในการพัฒนาทำให้ผู้ผลิต (เกษตรกร) และผู้บริโภคเข้าถึงการบริการของภาคราชการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่เป็นเกษตรกรผู้ทำการผลิตการเกษตรต้องมีความมั่นคงในอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและตลาดโลกต้องได้บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย การปรับปรุงคุณภาพสินค้าระบบ From Farm to Table ให้มีความสำคัญกับการจัดระบบควบคุมและตรวจสอบ รับรองคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารในระดับไร่นาจนถึงโต๊ะอาหาร โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการและพัฒนาเครื่องมือในการตรวจสอบให้ก้าวหน้าและทัดเทียมประเทศคู่ค้า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช โดยความร่วมมือระหว่างกรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อปฏิบัติงานให้การรับรองระบบการผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ : การ

ปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการขอรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) มีดังนี้

1.4.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่ออธิบายถึงคุณสมบัติของฟาร์ม และคุณสมบัติของเกษตรกรที่มีความประสงค์ยื่นแบบคำร้องขอใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

2. เพื่ออธิบายหน้าที่ความรับผิดชอบ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

1.4.2 ขอบเขต

ครอบคลุมตั้งแต่คุณสมบัติ หน้าที่ความรับผิดชอบ และวิธีปฏิบัติของเกษตรกรในการขอรับรองและการจัดการปรับปรุงฟาร์ม ตลอดจนกระบวนการผลิตในฟาร์ม ให้ได้ครบถ้วนตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช รวมทั้งคุณสมบัติของฟาร์มที่ขอรับการรับรอง

1.4.3 คุณสมบัติของเกษตรกร

1. ต้องเป็นเจ้าของ หรือผู้ถือสิทธิในการดำเนินการผลิต หรือเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าของ หรือผู้ถือครองสิทธิในการดำเนินการผลิต ให้ดำเนินการผลิตพืชที่ระบุในแบบคำร้องขอใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

2. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3. เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจกระบวนการผลิตพืชที่ระบุในแบบคำร้องขอใบรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

4. เห็นด้วยโดยไม่มีข้อขัดแย้งกับนโยบายคุณภาพและวัตถุประสงค์คุณภาพที่ระบุในเอกสารระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ที่ขอรับการรับรอง

5. ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด

1.4.4 หน้าที่ความรับผิดชอบ

1. เกษตรกรต้องปฏิบัติตามและหมั่นปรับปรุงฟาร์มและกระบวนการผลิตให้ครบถ้วนตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP)
2. เกษตรกรต้องควบคุม ดูแล และเอาใจใส่ตรวจสอบฟาร์มและกระบวนการผลิตของตนเองให้อยู่ในระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP)
3. กรณีมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในฟาร์ม เช่น การเปลี่ยนผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น เกษตรกรต้องให้ความสนใจงานในจุดนั้นเป็นกรณีพิเศษ หากไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปตามระบบ ให้นำหมายที่ปรึกษา หรือคณะผู้ตรวจรับรองไปให้คำปรึกษา หรือตรวจประเมินต่อไป

1.4.5 ขั้นตอนการขอรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

1. สถานที่ยื่นแบบคำร้องขอรับรองฟาร์มได้ที่ หน่วยงานของกรมวิชาการเกษตร
2. หลักฐานในการยื่นแบบคำร้องขอรับรองฟาร์ม ได้แก่
 - 2.1) สำเนาบัตรประชาชนของผู้ร้องขอ หรือผู้แทน 1 ฉบับ
 - 2.2) สำเนาทะเบียนบ้าน 1 ฉบับ
3. เกษตรกรกรอกแบบคำร้องให้ครบถ้วน และยื่นแบบคำร้องต่อเจ้าหน้าที่พร้อมหลักฐาน
4. เจ้าหน้าที่รับแบบคำร้องพร้อมหลักฐาน รวบรวม และส่งบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่มีคุณสมบัติครบให้
 - 4.1) หน่วยตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช
 - 4.2) คณะที่ปรึกษาและคณะผู้ตรวจรับรองในพื้นที่ทราบ เพื่อวางแผนและกำหนดนัดหมายการให้คำปรึกษาและตรวจประเมินต่อไป
5. เกษตรกรรับทราบกำหนดการให้คำปรึกษา (ถ้ามี) และกำหนดการตรวจรับรอง และรอรับการให้คำปรึกษาและการตรวจรับรอง

1.4.6 คุณสมบัติของฟาร์มที่ขอรับการรับรอง

- ฟาร์มที่จะขอการรับรอง ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้
1. ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้าง หรือปนเปื้อนในผลิตผล และน้ำใช้ภายในฟาร์ม ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อน

2. เป็นสวนเดี่ยว หรือฟาร์มเดี่ยว หมายถึง สวนหรือฟาร์มที่มีการปลูกพืชชนิดเดียว หรือ

3. เป็นสวนแซม หรือฟาร์มแซม หมายถึง สวนหรือฟาร์มที่มีการปลูกพืชตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป โดยมีจำนวนต้นชนิดใดชนิดหนึ่งมากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนต้นทั้งหมด และหากต้องการขอรับรองเกษตรกรต้องมีมาตรการ หรือข้อปฏิบัติที่ยืนยันได้ว่า การจัดการใด ๆ กับพืชอีกชนิดหนึ่งจะไม่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อวิธีปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชชนิดที่ขอรับรอง หรือ

4. เป็นสวนผสม หรือฟาร์มผสม หมายถึง สวนหรือฟาร์มที่มีการปลูกพืชหลายชนิดบนที่ดินแปลงใดแปลงหนึ่งรวมกันโดยมีจำนวนต้นของพืชแต่ละชนิดต่ำกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนต้นทั้งหมดที่ปลูกในแปลง และหากต้องการขอรับรอง เกษตรกรต้องมีมาตรการ หรือข้อปฏิบัติที่ยืนยันได้ว่าการจัดการใด ๆ กับพืชชนิดใดชนิดหนึ่งในแปลงจะไม่มีผลกระทบ หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อวิธีปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชชนิดที่ขอรับรอง

5. ต้องมีพื้นที่ปลูกไม่น้อยกว่า 3 ไร่ กรณีเป็นไม้ผล หรือไม้ยืนต้น และไม่น้อยกว่า 1 ไร่ กรณีเป็นพืชฤดูเดียว หรือหลายฤดู

1.4.7 การคงสภาพของมาตรฐานการผลิต

1. เกษตรกรต้องปฏิบัติตามและหมั่นปรับปรุงฟาร์มและกระบวนการผลิตให้ครบถ้วนตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP)

2. เกษตรกรต้องควบคุม ดูแล และเอาใจใส่ตรวจสอบฟาร์มและกระบวนการผลิตของตนเองให้อยู่ในระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP)

3. กรณีมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในฟาร์ม เช่น การเปลี่ยนผู้ปฏิบัติงาน เป็นต้น เกษตรกรต้องให้ความสนใจงานในจุดนั้นเป็นกรณีพิเศษ หากไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปตามระบบ ให้นำหมายที่ปรึกษา หรือคณะผู้ตรวจรับรองไปให้คำปรึกษา หรือตรวจประเมินต่อไป

1.4.8 อัตราค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของระบบการตรวจรับรองฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

อัตราค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ของระบบการตรวจรับรองฟาร์ม ในปัจจุบันยังไม่มี การเรียกเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น โดยค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในระบบการตรวจรับรองฟาร์ม จะเป็นเงินงบประมาณของหน่วยราชการต่าง ๆ จนกว่าจะมีประกาศเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบและวิเคราะห์ขึ้นภายหลัง

วิธีปฏิบัติการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดวิธีปฏิบัติการตรวจรับรองระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ เพื่อให้วิธีการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรในระบบการจัดการคุณภาพ : การเกษตรที่ดีสำหรับพืชของกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ

2. ขอบเขตของระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ครอบคลุมการจัดการกระบวนการผลิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลิตผลที่ปลอดภัย ปลอดจากศัตรูพืช และคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค

3. การให้คำปรึกษาตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช เกษตรกรที่อยู่ในระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ของกรมส่งเสริมการเกษตร จะได้รับการให้คำปรึกษากระบวนการผลิตของฟาร์มเป็น 3 ระดับ ดังนี้

3.1 กระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย

3.2 กระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย และปลอดจากศัตรูพืช

3.3 กระบวนการผลิตที่ได้ผลิตผลปลอดภัย ปลอดจากศัตรูพืช และคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค

ทั้งนี้การให้คำปรึกษากระบวนการผลิตของฟาร์มตามระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช เพื่อให้ได้ผลิตผลตามข้อ 3.1 ข้อ 3.2 และข้อ 3.3 ต้องเป็นไปตามข้อกำหนด เกณฑ์ และวิธีการตรวจประเมินที่กำหนดข้อ 1-5 ข้อ 1-6 และข้อ 1-8 ตามลำดับในตารางที่ 1

ตารางที่ 1.1

ข้อกำหนด เกณฑ์ และวิธีการตรวจประเมิน ระบบการจัดการคุณภาพ :

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
1. แหล่งน้ำ	- น้ำที่ใช้ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์	- ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพน้ำ
2. พื้นที่ปลูก	- ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตราย และจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลิตผล	- ตรวจพินิจสภาพแวดล้อม หากอยู่ในสภาวะเสี่ยงให้ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพดิน
3. การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร	- หากมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต ให้ใช้ตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรหรือตามฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - ต้องใช้สารเคมีให้สอดคล้องกับรายการสารเคมีที่ประเทศคู่ค้าอนุญาตให้ใช้ - ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้	- ตรวจสอบสถานที่เก็บรักษาวัตถุอันตรายทางการเกษตร - ตรวจสอบที่ข้อมูลการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และตัวอย่างวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลิตผล กรณีมีข้อสงสัย

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
4. การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิตผลภายในแปลง	<ul style="list-style-type: none"> - สถานที่เก็บรักษาต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี และสามารถป้องกันการปนเปื้อนของวัตถุแปลกปลอม วัตถุอันตราย และสัตว์พาหะนำโรค - อุปกรณ์และพาหนะในการขนย้ายต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค - ต้องขนย้ายผลผลิตผลอย่างระมัดระวัง 	- ตรวจพินิจสถานที่ อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุชั้นตอน และวิธีการขนย้ายผลผลิต
5. การบันทึกข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร - ต้องมีการบันทึกข้อมูลการสำรวจและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช - ต้องมีการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ 	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลของเกษตรกรตามแบบบันทึกข้อมูล

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ลำดับข้อกำหนด	เกณฑ์ที่กำหนด	วิธีการตรวจประเมิน
6. การผลิตให้ปลอดจากศัตรูพืช	- สํารวจการเข้าทำลายของศัตรูพืช และป้องกันกำจัดเมื่อสำรวจพบความเสียหายระดับเศรษฐกิจ - ผลิตผลที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ ถ้าพบต้อง	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูพืช และการป้องกันกำจัด - ตรวจพินิจผลการตัดแยก
7. การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ	- การปฏิบัติและการจัดการตามแผนควบคุมการผลิต - คัดแยกผลิตผลด้อยคุณภาพไว้ต่างหาก	- ตรวจสอบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติและการจัดการเพื่อให้ได้ผลิตผลคุณภาพ - ตรวจพินิจผลการตัดแยก
8. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว	- เก็บเกี่ยวผลในระยะเวลาที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนควบคุมการผลิต - อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวภาชนะบรรจุ และวิธีการเก็บเกี่ยวต้องสะอาด ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลและปนเปื้อนสิ่งอันตรายที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค	- ตรวจสอบบันทึกการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว - ตรวจพินิจอุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ ชั้นตอน และวิธีการเก็บเกี่ยว

ที่มา: กรมส่งเสริมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2550

ทั้งนี้ ต้องกำหนดมาตรฐานวิธีปฏิบัติและแบบบันทึก สำหรับการตรวจรับรองให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและสะดวกในการปฏิบัติ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำระบบการจัดการคุณภาพ : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (ข้าว) เพื่อใช้รับประทานและแปรรูป ของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มาศึกษาแผนควบคุมการผลิตข้าวที่ปลอดภัย โดยศึกษาข้อกำหนด เกณฑ์ และวิธีการตรวจประเมิน ข้อ 3, 5, 6, 8 ดังนี้ การใช้วัตถุดิบอันตรายทาง

การเกษตร การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดจากศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

1.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ประวัติความเป็นมา

อำเภอแม่สรวยจัดตั้งขึ้นเป็นอำเภอมาตั้งแต่ ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2444) มีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดพายัพ ภาคเหนือ และอยู่ในบริเวณเมืองเชียงใหม่ ตำนานกล่าวว่า ชื่อของอำเภอมาจากชื่อของแม่น้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านและตำบลที่ตั้งของอำเภอเดิมที่เรียกว่า “แม่ช่วย” ซึ่ง “ช่วย” เป็นภาษาพื้นเมือง หมายถึง “ล้าง” ต่อมาเรียกชื่อเป็น “แม่สรวย” เดิมที่ว่าการอำเภอแม่สรวย อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของดอยจอมแจ้ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยจอมแจ้งในเขตตำบลแม่สรวย ซึ่งมีแม่น้ำแม่สรวยไหลผ่านหน้าว่าการอำเภอ และได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปอยู่บริเวณหน้าวัดแม่พริก ต่อมาในปี พ.ศ. 2447 ได้มีหลวงดำรงฯ นายแขวงในขณะนั้นเห็นว่าที่ตั้งของที่ว่าการอำเภออยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสม และไม่สะดวกแก่ราษฎรในการติดต่อราชการ ประกอบกับในฤดูแล้ง น้ำในลำห้วยแม่พริกแห้งขอดไม่พอใช้สอยในการเกษตร และการบริโภคจึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากตำบลแม่พริก มาอยู่ที่บ้านแม่สรวย ตำบลแม่สรวย ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอแม่สรวยในปัจจุบันเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2454 โดยมีประกาศเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้รวมเมืองเชียงแสน เมืองฝาง อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอพะเยา อำเภอแม่ใจ อำเภอดอกคำใต้ อำเภอแม่สรวย เมืองเชียงคำ เมืองเทิง เมืองเชียงของ ตั้งเป็นเมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองเชียงราย” อยู่ในมณฑลพายัพ และจัดแบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ แม่สรวยจึงมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ที่ตั้งและสภาพพื้นที่

อำเภอแม่สรวยตั้งอยู่ถนนเชียงราย – เชียงใหม่ ในบริเวณตำบลแม่สรวย ซึ่งอยู่ห่างจังหวัดเชียงรายไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 50 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีที่ราบระหว่างภูเขา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 437 เมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอแม่ลาว และอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอไชยปราการ และอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอแม่สรวย มีพื้นที่ทั้งหมด 892,882 ไร่

- พื้นที่ราบ 89,331 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.55 ของพื้นที่ทั้งหมด

- ภูเขา 799,217 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.99 ของพื้นที่ทั้งหมด

- พื้นน้ำ 4,334 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.46 ของพื้นที่ทั้งหมด

สภาพภูมิอากาศ

อำเภอแม่สรวยได้รับอิทธิพลจากลมทะเลน้อยมาก เนื่องจากภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้จึงทำให้อุณหภูมิและฤดูกาลแตกต่างกันมากดังนี้

ฤดูหนาว

ฤดูหนาวของอำเภอแม่สรวย เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายน ถึงกุมภาพันธ์ เมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้าสู่ประเทศไทย หรือมีบริเวณความกดอากาศสูง หรือมีอากาศเย็นจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทย รวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน เป็นระยะเวลาเปลี่ยนฤดูกาลจากฤดูฝนเข้าสู่ฤดูหนาว อากาศสูงกำลังแรงจากประเทศจีนจะแผ่มาปกคลุมประเทศไทยเป็นระยะ ๆ ทำให้บริเวณอำเภอแม่สรวยมีอากาศหนาวจัด โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขา ในเดือนกุมภาพันธ์ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดปกคลุมประเทศไทยมีกำลังอ่อนลงเป็นลำดับ ทำให้บริเวณอำเภอแม่สรวยมีอุณหภูมิสูงขึ้น และมีอากาศร้อนในตอนบ่าย ซึ่งเป็นการสิ้นสุดฤดูหนาวในช่วงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ และเริ่มเข้าสู่ฤดูร้อนต่อไป แต่ยังมีอากาศหนาวเย็นในตอนเช้าต่อไปในระยะหนึ่ง

ฤดูร้อน

ฤดูร้อนของอำเภอแม่สรวย เริ่มระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุดในตอนบ่ายจะเริ่มขึ้นเกิน 35.0 องศาเซลเซียส แต่ในช่วงเช้าจะยังคงมีอากาศหนาวเย็น จนถึงประมาณเดือนมีนาคม ลมที่พัดจากประเทศไทยเปลี่ยนจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมฝ่ายตะวันออก และลมฝ่ายใต้มากขึ้น โดยมีลมจากทะเลจีนใต้และอ่าวไทยพัดเข้าสู่ประเทศไทยในทางทิศใต้ และตะวันออก ประกอบกับจะมีหย่อมความกดอากาศต่ำ เนื่องจากความร้อนปกคลุมประเทศไทยตอนบนในช่วงฤดูร้อน ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวและแห้งแล้งทั่วไป และอาจเกิดพายุฤดูร้อนขึ้นได้ในบางวัน โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคมจนถึงเดือนเมษายน

ฤดูฝน

ฤดูฝนของอำเภอแม่สรวย เริ่มระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม ลมมรสุม

ตะวันตกเฉียงใต้พัดเข้าสู่ประเทศไทย และร่องความกดอากาศต่ำเลื่อนขึ้นมาพาดผ่านบริเวณประเทศไทย และจะไปสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม เป็นระยะเวลาประมาณ 5 เดือน จะมีฝนตกชุกในเดือนสิงหาคม และกันยายน ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมเป็นต้นไป ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะอ่อนกำลัง และจะเปลี่ยนเป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือบริเวณประเทศไทยตอนบนจะลดน้อยลงเป็นลำดับ

สภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอแม่สรวย จะขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวนพืชที่ปลูก เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ข้าวโพด มะเขือเทศ ขิง กะหล่ำปลี ชา กาแฟ ผลไม้เมืองหนาว ไม้ดอก ไม้ประดับ ยาสูบ เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์มีเล็กน้อย เช่น เป็ด ไก่ สุกร โค กระบือ เป็นต้น มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มทอผ้าบ้านทุ่งฟ้าผ่า ตำบลแม่พริก ทำผ้าทอลายพื้นเมือง กลุ่มผู้ปลูกลิ้นจี่ กลุ่มแม่บ้านแปรรูปอาหารตำบลแม่สรวย กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ ทำผลิตภัณฑ์ของเล่นธรรมชาติ กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านแพะ ทำหมอนเนื้อห่ม กลุ่มแม่บ้านบ้านสันปูเลย มะขามแก้ว กลุ่มแปรรูปขิงผง กลุ่มพัฒนาอาชีพเจดีย์หลวง ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

2. ผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “ความรู้และความสนใจของชาวนาเกี่ยวกับการผลิตตามระบบ Good Agricultural Practice (GAP)” พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

รัตนาพร เศรษฐกุล (2546, น. 25-26) ศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือในช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองและสังคมแบบจารีตมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสังคมสมัยใหม่ พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐที่ทำให้อำนาจรัฐเข้าไปสู่ชุมชนหมู่บ้าน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้า

นงนุช แซ่มเพชร (2546, น. 24-29) ศึกษา การวิเคราะห์ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคของการผลิตข้าวแบบอินทรีย์และแบบทั่วไป : กรณีศึกษา อ. กุดชุม จ. ยโสธร ผลการศึกษาพบว่า อายุ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำนาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นปัจจัยหนึ่งที่มี

ส่วนช่วยในการปรับปรุงการผลิตและการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ หัวหน้าครัวเรือนที่ผลิตข้าวส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี และจบระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประสบการณ์ในการทำงานมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกับอายุของเกษตรกร ทั้งนี้เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่เด็ก ดังนั้นประสบการณ์การทำงานจึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรเรียนรู้ได้จากการทำนาแต่ละปี การใช้เงินทุนของเกษตรกรในการทำนา พบว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษามากกว่าร้อยละ 50 ใช้เงินทุนของตนเองในการทำนา มีเกษตรกรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการกู้

ณัฐพร อินทุमार (2546, น. 116-121) ศึกษา การเปลี่ยนแปลงและการสืบเนื่องของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างเครื่องมือใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาข้าว ศึกษากรณี : หมู่ 3 บ้านดอนนูปผาราม ตำบลบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านดอนนูปผารามที่สืบเนื่องจากการเปลี่ยนเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตและการเก็บรักษาข้าว สังเกตได้ว่า ความสัมพันธ์ของชาวนาเองที่ครั้งหนึ่งในการปลูกข้าวแบบดั้งเดิม ชาวนาจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายใต้สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างเหลือเฟือ ไม่ว่าจะเป็น วัสดุที่นำมาสร้างเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการปลูกข้าว การหาอยู่หากิน ตลอดจนแรงงานในการปลูกข้าว ซึ่งแตกต่างกันกับในยุคที่ชาวนายพยายามปลูกข้าวเพื่อข้าวอย่างชัดเจน เห็นได้จากความสัมพันธ์และเงื่อนไขความจำเป็นในการดำรงชีพท่ามกลางสภาพแวดล้อมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวนาพึ่งพาตนเองกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีได้น้อยลง โดยต้องพึ่งสังคมภายนอกมากขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งด้วยปัจจัยที่ทุกคนต้องผลิตข้าวเพื่อขาย ซึ่งก็หมายความว่าชาวนาทุกคนต้องการต้นทุนที่เป็นตัวเงินมาลงทุน จึงทำให้ความสัมพันธ์ของชาวนาด้วยกันแบบเดิมหายไป เช่นการที่ต้องว่าจ้าง และเกิดอาชีพรับจ้างทำนาขึ้นในทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังได้พบว่า ในชุมชนชาวนานั้นมีกระบวนการเรียนรู้และการส่งต่อความรู้ เนื่องด้วยสังคมชาวนานั้นการประกอบกิจกรรมการผลิตและกิจกรรมอื่น ๆ จะยึดแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก สมาชิกในครัวเรือนมีหน้าที่ตามสถานภาพของตน หากกิจกรรมใดแรงงานในครัวเรือนไม่พอก็จะมีการขอแรงกันระหว่างครัวเรือน สมาชิกครัวเรือนในชุมชนจึงมีการปฏิสัมพันธ์ ร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ กันตลอดเวลา ตามวิถีชุมชน กระบวนการเรียนรู้ส่งต่อความรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ จึงส่งแก่คนรุ่นต่อไปตลอดเวลาเช่นกัน ทั้งเป็นไปเองโดยธรรมชาติของชาวนาเอง หรือการสาธิต ตลอดจนครูพักลักจำของชาวนารุ่นต่อรุ่น โดยมีลักษณะสำคัญที่กระบวนการเรียนรู้เกิดจากการกระทำจริง

สุเกียรติ์ ด่านพิชญพันธ์ (2547, น. 1) ศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุโขทัย การศึกษาครั้งนี้มี

จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดสุโขทัย การศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกคือ การศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการบริหารจัดการน้ำและดิน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการรวมกลุ่มเกษตรกร ด้านแหล่งทุนและการดำเนินธุรกิจ และด้านเศรษฐกิจ จำแนกตามขนาดพื้นที่ทำการเกษตร รายได้สุทธิต่อปี และระดับอายุของเกษตรกร ขั้นตอนที่สองเป็นการกำหนดรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ และขั้นตอนที่สามเป็นการพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกร ผลการวิจัยพบว่ามีความพึงพอใจต่อรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละขั้นตอนพบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมากที่สุดทุกขั้นตอน

ศิริพร ธนารัตตะภูมิจิ (2547, น. 46-62) ศึกษา บทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อยุทธศาสตร์การสร้างอาชีพและรายได้ของเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นเพศชาย มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อาชีพหลักเกษตรกรรวมมีสมาชิกในครอบครัวประกอบอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน 2 คน กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้การประกอบอาชีพเกษตรกรจากการถ่ายทอดของครอบครัว ประกอบอาชีพประเภททำนาข้าว ความต้องการเพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ด้านความถนัด ความชำนาญ พบว่า มีความต้องการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ช่วยเหลือในการฝึกอบรมความรู้สมัยใหม่ ช่วยเหลือในการยอมรับและสนับสนุนภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมกลุ่มเกษตรกรตามรูปแบบทำการเกษตร สนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรให้ได้รับการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้เกษตรกรพึ่งตนเอง เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ความต้องการเพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ด้านทุนพบว่า มีความต้องการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ช่วยเหลือด้านเงินทุน เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ช่วยเหลือโดยสนับสนุนให้ใช้ปุ๋ยมาก ๆ เพื่อเร่งผลผลิต เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ช่วยเหลือการลดต้นทุนการผลิต เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ช่วยเหลือโดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ความต้องการเพื่อการสร้างอาชีพและรายได้ ด้านการวางแผนการผลิต พบว่า มีความต้องการให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ช่วยเหลือโดยการออกมาตรการลดความเสี่ยงในเรื่องราคา ช่วยเหลือด้านการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ด้านการประกันภัยการผลิตสินค้าเกษตร ด้านการประกันรายได้ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สนับสนุนด้านวิชาการในการปรับระบบการผลิต

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลทั่วไป และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้นทำให้สามารถนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด และได้คัดเลือกปัจจัยบางประการที่คาดว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับความรู้และความสนใจของชาวนาเกี่ยวกับการผลิตตามระบบ Good Agricultural Practice (GAP) ดังนี้

